

7

Někde tam za duhou

Všichni jsou blázni, jen ten, kdo dokáže svůj blud analyzovat, je filozof.

Ambrose Bierce

Na počátku 50. let 20. století začala v Chicagu jistá Dorothy Martinová, žena v domácnosti, milovnice automatického psaní a scientologie a (stejně jako Don Lowry) fanoušek románu *Ztracený obzor*, dostávat znepokojivé zprávy. Byly přímo do její hlavy přenášeny ze vzdálené planety zvané „Clarion“ a varovaly ji, že „nejvyšší bytost“ se chystá způsobit sérii ničivých přírodních katastrof, které zničí Zemi. Zachránění budou pouze ti, kteří se připojí k jejímu hnutí a budou převezeni do bezpečí kosmickou lodí. Ta měla u jejího domu přistát čtyři dny před začátkem velkého kataklyzmatu – obrovské povodně, která 21. prosince 1955 zaplaví město Chicago.

Svým proctvím si Martinová získala skupinu odhodlaných následovníků, z nichž mnozí opustili zaměstnání a vzdali se svých domovů, aby se připravili na konec světa. Některé

z nich přilákaly novinové inzeráty, které konec světa hlásaly. Ty zaujaly také Leona Festingera, mladého psychologa z Minnesotské univerzity, který se do skupiny infiltroval v naději, že bude studovat dozvuky proctví poté, co se nenaplní. Byl pevně přesvědčen, že stoupenci Martinové ztratí víru. Když však 21. prosince žádné UFO nepřiletělo a k žádným záplavám nedošlo, odhodlání nejoddanějších členů skupiny to ještě *posílilo*.

Festinger své zkušenosti zdokumentoval v knize *Když se proctví nesplní*. Jeho velkým přínosem byl koncept kognitivní disonance: Je bolestné udržovat v mysli protichůdné myšlenky, a tak hledáme způsoby, jak tento konflikt zmírnit. Stoupenci Martinové proctví hluboce věřili. Kdyby měli uznat, že se mýlili, museli by zároveň uznat také to, že vzdát se domova a opustit zaměstnání od nich bylo pošestilé. Museli by přiznat, že jejich oddanost celé věci byla iracionální a mylná. Na druhou stranu jim všechna fakta napovídala, že chybu skutečně udělali. Festinger ze svého pozorování odvodil, že zastávat protichůdné názory je bolestivé a lidé hledají způsoby, jak tento zdroj bolesti odstranit. Pokud je možné nepříjemný pocit zmírnit tím, že hodíme fakta za hlavu, ukazuje se, že jsme ochotni to udělat.

Kognitivní disonance pomáhá vysvětlit mnohé z toho, co se ve světě děje – od voličů, kteří odmítají uznat, že udělali chybu, když zvolili demagoga, až po organizace, které nedokážou ustoupit od chybného rozhodnutí, ani když jsou konfrontovány s dalšími a dalšími důkazy. Pomáhá také vysvětlit, proč členové Církve lásky nadále lpěli na své víře, i když byl podvod do detailu odhalen. Když jsem poslouchal vzpomínky Josepha Enriqueze na jeho poslední měsíce v Církvi lásky – a to, jak celé to období hodnotí –, nemohl jsem si nevzpomenout na Dorothy Martinovou a Leona Festingera.